

De Eraut

door de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 12 Mei 1918. N°. 2103.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonneementen en Advertentieën aan de ADMINISTRATIE. Bureau: N.Z. Voorburgwal 58-60, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donderdag 's middags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonneementsprijs: f. 1.20 per drie maanden f. 3.60, voor het buitenland en Ned.-Indië per jaar f. 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f. 0.30. Abonneementen worden aangegaan door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. Advertentieprijs: van 1 tot 6 regels f. 1.20, voor elke regel meer f. 0.20. Aanvragen en vernieuwing van Advertenties f. 0.12 per regel.

Van de Voleinding.

CCLXXXVI.

ACHTSTE REEKS.

XXXI.

En de vrouw, die zij gesien heeft, is de groote stad, die het koninkrijk heeft over de koningen der aarde. Openb. XVII: 18.

In verband met wat vooraiging, levert het tweede deel van Openbaringen XVII, hoe ingewikkeld en beeldsprakig zijn inhoud dan ook zijn moge, toch geen onoverkomelijke moeilijkheid voor de uitlegging op. Allereerst komt 't er maar op aan, dat men het karakter van deze profetie niet ontdekt, door het voor te stellen, alsof hier een nieuwe Godspraak intrad, die een nieuwe reeks aan de reeks van de Phioelen toevoegde. Reeds wisten we er op, hoe dit afgesneden werd door de betuiging, dat het één uit de Phioelen-herauten is, die hier aan 't woord komt. Het eerste vers betuigt het zoo uitdrukkelijk, dat hier voor twijfel geen plaats blijft. Zoo toch staat er niet terloops, maar als ter inleiding van het gehele apocalyptisch gezicht: »Een uit de zeven engelen, die de zeven Phioelen hebben, nadere en sprak tot mij: »Kom herwaarts en ik zal u toonen het oordeel der groote heer, die daar zit op de vele wateren." Hier blijft dus niets onduidelijks over. We zijn nog onder de bekoring van het Phioelen-visionen, en het is de werking van dit visionen die ons nader getoond wordt. Ook de beduidenis van de vrouw laat hier niets raadselachtigs over. De groote wateren, waarvan hier gewag wordt gemaakt, zijn de heidenwereld, d.i. het is de verzameling der vele volken en naties, die nog tot het einde hun voortbestaan zullen rekken; die juist met het einde dat nadert, hun macht zullen zien toenemen, en alsnu tegen God Almachtig zullen ingaan. Er komt nu de groote scheiding. De geloovigen trekken zich op eigen terrein terug, en worden door de overige bevolking der aarde, als men zoo wil, in den hoek gedrongen. Zij zullen daarentegen maken zich meester van al wat deze wereld aan brute uitwendige macht vertegenwoordigt. Van daar eerst een hooge spanning. Die spanning slaat in principieele vervorming over, en al spoedig is het resultaat, dat de wereldsche macht op geheel het aardrijk beslag legt, de oprecht geloovigen terugdringt en tot afzondering noodzaakt. Er is niet meer nog schijning, maar allengs volstrekte scheiding. De ontferming Gods trekt zich terug. De eindbeslissing doet het oordeel naderen. En zoo is de uitkomst tweerlei, ten eerste dat de geloovigen een geheel geïsoleerde positie gaan innemen, en voorts, dat in de wereldsche macht de macht van het Beest, gelijk het heet, weer opsteekt. In dit alles ligt alzo niets onduidelijks, mits men nu bij het Beest maar niet denkt aan een ondiep, maar aan een geest des menschen, die aangelegd heeft al wat het menschenkind veredelt en geestelijk verheft, en ten slotte niets meer in zich heeft dan wat den mensch met het dier op één lijn stelt.

Hierbij komt dan in de tweede plaats, dat de verhouding tusschen het heilige en het boze in het leven op aarde een radicale wijziging heeft ondergaan. Men kan dit uit meer dan één oogpunt toelichten. Het sterkst echter springt de radicale ommekeer in het oog, zoo men uitgaat van de volstrekte omkeering die intrad in de verhouding tusschen den Satan en deze wereld. Reken men van het groote Pinksterwonder af, dan was aan Satan door het Kruis van Golgotha zijn beheerschende macht over dit aardrijk, nog wel niet geheel ontnomen, maar toch zoo er door ingeperkt, dat de Kerk van Christus straks kon doordringen, zich kon uitzetten, en zelfs onder de volkeren tot zekere heerschappij kon komen, om de demonische invloeden wel niet op de enkele personen, maar dan toch op 't geheel samenstel der volkeren te breken. Het is de Gemeene Gratie vooral, die hierin voor lange eeuwen een zo heetlijk uitkomst gaf. Niet alleen toch, dat hierdoor het overwicht van het demonische voor lange eeuwen gebroken werd, maar onder de Heidenische volken vertoonde zich alom een historische voortgang, die aan dit Heidenische leven zijn eigenlijkheid althans ten deele ontnam, en een dragelijken toestand deed intraden. De uitwendige macht over de wereld was nu overgegaan op de Christenvolken. Deze Christenvolken hadden zich rijk in beschaving en in edeler zin kunnen ontwikkelen, en wat vooral meelde, ze geraakten als van zelf in

bandeling verband. De Christenheid was de eenzaam, die nu niet meer enkel voor de Kerken, maar ook voor het uitwendig leven der volken gold. Vooral de afval van de Mohamedanen en de daaruit geboren Kruistochten hadden aan de Christenheid ook op politiek gebied een groote zaamhoorheid gegeven, die de oortogheerschappij nooit niet weerde, dan toch inkromp en verzachtte. En het was hierdoor dat een toestand was geboren, die de Heidenische volken allengs zoo meer inbond, hen de heerschappij der Christenvolken erkennen deed, en de gemeenschap van deze gekerstende volken ten leste deed uitkomen als de wezenlijke en eigenlijke menschenwereld, met wie zoo goed als eeniglijk voor het wereldgeheel te rekenen viel. Het overige duurde wel nog voort, en bleef in stand, doch 't was minbeduidend en mindersoortig geworden, en Satan kon er zich niet meer van bedienen, om de demonische macht opnieuw te doen opleven.

Nu wordt er in de Apocalypse met nadruk op gewezen, dat de demonische macht die voorheen de Heidenwereld in staat stelde, om over de geloovigen in Israel te heerschen, thans haar overmacht kwijt was, doch ze vroeger bezeten had, en dat ze nog wel op kleine schaal voortduurde, doch zonder veel beteekenis. Hieruit mocht echter niet worden afgeleid dat deze macht voorgoed geknakt en ten onder gebracht was. Integendeel, de engel met de Phioelen wees ter nadruk op, dat dit Beest, zoo toch noemt hij deze Satanische macht, wel, na eerst een tijd geheerscht te hebben, verwaakt en bijna teniet gedaan was geweest, maar dat dit Beest toch nimmer had opgehouden te bestaan, alleen maar meer op den achtergrond. Zoo zou 't echter niet blijven. Een intengende zou dit Beest straks niet alleen zijn aloude macht terug erlangen, maar zelfs, bij vroeger vergeleken, zijn macht nog zien vergroeten, om alsnu geheel den stand van het wereldsch leven in zijn tegendeel om te zetten.

Dit is de zin en beduidenis van de op zich zelf zoo zonderlinge aankondiging, die we in het 8e vers vinden. Daar toch lezen we: »Het Beest dat zij gesien hebt, was en is niet, en het zal opkomen uit den afgrond en ten verdere gaan, en die op de aarde wonen zullen verwonderd staan, ziende het Beest dat was, en niet is, hoewel het is." De nadere toelichting over dit Beest geeft ons vs. 11, waar ons gezegd wordt: »Het Beest dat was en is niet, is die ook de achtste Koning, en is nu de zeven, en gaat ten verdere." Stellig kon niet uitgesproken worden, dat dit Beest een mensch zou zijn. Hij heet hier toch een Koning. Staat er nu, dat deze Koning was uit de zeven en ten verdere gaat, dan slaat dit terug op vs. 10, waarin het heette: »Het zijn ook zeven Koningen; de vijf zijn gevallen, en de een is, en de ander is nog niet gekomen, en wanneer hij zal gekomen zijn, moet hij ook een weinig tijds blijven." Dit nu is veelal zoo opgevat, alsof hierna de personen bedoeld waren, die de kroon droegen, en zoo heeft men gepoogd, dit zoo uit te leggen, dat de Romeinse Keizers in hun opvolging hier worden aangewezen. Geheel deze opvatting moet intusschen als onjuist ter zijde geschoven. Wie 't zoo poogt uit te leggen, geraakt geheel op doodpaden en moet wel ten slotte tot de conclusie komen, dat 't geen hier dan staan zou van Johannes' dagen, nog een ongekende historie was, zoodat de apostel Johannes de Openbaring niet kon geschreven hebben. Geheel anders daarentegen komt de zaak te staan, zoo ge die zeven hoofden en die zeven bergen opvat, gelijk we aangaven. Staat er dan in vs. 10: »Het zijn ook zeven Koningen, de vijf zijn gevallen, en de een is, en de ander is nog niet gekomen", dan slaat dit niet op persoonlijk vorsten, koningen of keizers, maar op stukken, deelen, perioden, in de groote wereldgeschiedenis. In Egypte, in Assyrië, in Babylon, in Perzië, in Griekenland, is dit dan begonnen, in Rome openbaarde het zich toen Johannes leefde; dit was alzo de zesde periode, en ten slotte zou hier nu nog het rijk van den Antichrist aan worden toegevoegd. Steeds komt 't alsoo neder op de verhouding tusschen de Goddelijke heerschappij en hetgeen uit 't creatuurlijke leven in den loop der geschiedenis opkomt. Dit wisselt af, het blijft niet steeds eender. Veleer neemt 't steeds een andere gestalte aan. Het onderscheid tusschen deze op elkaar volgende gestalten is duidelijk herkenbaar. Met Rome is men in de zesde periode, en in Rome's gestalte blijft het voortdurend tot op het einde voortgaan, en dan komt er niet anders meer en kan er niet anders meer komen, dan de Antichristelijke verschijning, die zich aandient,

nog wel in een mensch, maar in een zoo diep gezonden mensch, dat hem de naam van het Beest moet worden toegevoegd. Als er staat: »Het zijn ook zeven Koningen", moet dit alzo verstaan niet van koninklijke personen, maar van Koningen, alsof er geschreeven stond: »Er zijn zeven rijken, die op elkaar volgen zullen", en hieraan wordt dan nader toegevoegd, dat van deze zeven rijken toentertijd vijf reeds geheel onder waren gegaan, terwijl het zesde nog stond, en waaronder dan het Romeinse Rijk is te verstaan; doch aan deze zes zal dan in het einde nog een laatste rijk van heel andere oorsprong worden toegevoegd, en dit zevende of laatste rijk zal dan het rijk zijn van den Antichrist. Daarom staat er dan ook bij, dat dit zevende rijk er nog niet is, en voorts dat, als het zal komen, het niet van langen duur zal zijn, doch slechts een weinig tijds zal blijven.

Er doet zich alzo de nitrodering voor, dat het getal zeven dat in vs. 9 en 10 voorkomt, geen globale beteekenis heeft, maar in de eigen beduidenis van het cijfer moet worden genomen. Metterdaad zijn zeven rijken bedoeld, die achtereenvolgens heerschappij over het aardrijk hebben uitoefend of uitoefenen zullen. En is 't nu ten slotte aan dit zevende rijk, d.i. aan het rijk van den Antichrist, toegekomen, dan zal de geschiedenis van ons menschenlijk geslacht op deze aarde geheel zijn afgelopen, en de algehele ommekeer van 't aardrijk intreden, zoodat alsnu hetgeen in hoofdst. 21: 1 geprofeteerd wordt, moet plaats grijpen en de nieuwe hemel en de nieuwe aarde in haar eeuwige heerlijkheid schitteren zullen. Daarop volgt dan de aankondiging van de tien koninkrijken die op zullen komen. Wel wordt de Antichristelijke koning nog vooraf als eigenlijk een laatste Heerscher aangeduid, doch dit doet niet op een voortloper van het cijfer acht. Zoo toch staat er: »Het dier, het beest, dat was en is niet, is uit de zeven, doch is ook de achtste en gaat ten verdere"; doch hierdoor wordt eeniglijk aangegeven, dat er een overgang zal plaats hebben, derwijls in het ooglopend, dat het den indruk zal achterlaten, alsof de Vorst die dezen overgang maakt, tweemaal optrad, eerst in zijn oorspronkelijke gestalte, en daarna voor de tweede maal in de nieuwe gestalte, die gevolg van den overgang was. De laatste Napoleon trad eerst op als President van de Republiek, en werd daarna Keizer. Nu was dit alzo beide malen geheel dezelfde persoon. Toch neemt dit niet weg, dat men optellende de personen, die in Frankrijk het reglement voerden, als van zelf Napoleon III, hoewel hij slechts één persoon was, tweemaal achter elkaar noemen kon; en dan immers krijgt men hetzelfde wat hier in vs. 11 staat, t.w. dat deze Antichrist uit de zeven was, maar toch ook in zekeren zin als de achtste optrad, en dat hij daarna ten verdere ging. Ook dit 11e vs. is volstrekt onbegrijpelijk, zoo men vs. 9 en 10 van op elkaar volgende Romeinse Keizers verstaat, maar verklaart zich als van zelf, indien men geheel deze zinsnede opvat van de zeven perioden, die in de wereldheerschappij op elkaar gevolgd zijn, en die ten slotte moesten uitloopen op de Antichristelijke periode, welke van zelf den overgang van de wereld in haar tegenwoordige gesteldheid, zou doen gelijken op het Beest, dat was, en niet is, hoewel het is.

In hoofdst. 21: 1 echter komt dit alles hierop neder, dat het Romeinse rijk in het normale historische verloop, het laatste is. Wat daarna als 't zevende of achtste te komen staat, is van geheel anderen aard. Draagt een geheel ander karakter, en behoort niet tot de historie van het bestaan der wereld, maar kenteekent haar verwildering, insinering en ondergang. Met het oog hierop nu vestige men er scherp de aandacht op, dat de tien Koninkrijken, waarvan voor het eerst in vs. 12 melding wordt gemaakt, niet tien nieuwe rijken zijn die op het rijk van Rome's Keizer zullen volgen, maar de deelen zijn, waarin dat Romeinse rijk zich straks zal splitsen, of wil men, uitbreiden. Zoo is het dan ook in de twintig eeuwen na Keizer Augustus, onder wiens bewind de Christus geboren is, steeds verstaan. Op zichzelf deed het er niets toe, onder wat Keizer Maria haar eenig kindje ter wereld bracht. Maar toch wordt in Lukas II het verhaal van Jezus' geboorte ingeleid met de aangifte, dat 't geschiedde in de dagen van Keizer Augustus, en zelfs wordt de Stadhouder van den Keizer genoemd, die het keizerlijk gezag over Syrië en alzo ook over Palestina en Jeruzalem uitoefende. Van meent wordt alzo aangegeven, dat al wat in Bethlehem plaats greep, en daaruit voortvloeide, plaatsgreep in het Romeinse Keizerrijk, en onder de hoogheid van 't Keizers land-

voogd. Ja, sterker nog wordt er in Lukas II bijgevoegd, dat de order voor de beschrijving niet enkel voor Palestina, maar voor heel de wereld gold. Er staat toch uitdrukkelijk bij: »Er ging een gebod uit dat de gehele wereld zou beschreven worden". Van deze opvatting nu is daarna nimmer afgeweken, en al mag niet voorbijgegaan, dat de Germanen een poging waagden om de Romeinse rechtsbedeeling door het Germaansche recht te vervangen, en dat de leiders der Fransche Revolutie zich er op toelieden, om de bestaande rechtsbedeeling door een geheel andere te vervangen, gelijk ook nu weder de Maximalisten en Bolsjewiki in Rusland er zich op toelieden, om nog radicaler in te grijpen, en al wat duwer als recht gold, onderstoven te keeren, — toch kan dit alles het vaststaande feit niet te niet doen, dat het Romeinse recht al deze eeuwen door het fundament voor alle rechtsbedeeling in ons werelddeel gebleven is.

Soms scheen 't zelfs alsof hierbij overdriving heerschte, zoodat men er lange eeuwen zich op toeliede om nog steeds van den »Romeinischen Keizer", nu eens meer in Oostrijk, dan meer in Duitschland, te blijven gewagen. »Romeinischer Keiser" was niet slechts een eertitel, maar een historisch geijkte zegswijze, die steeds bedoelde, duidelijk te doen uitkomen, dat de Romeinische heerschappij wel een radicale herschepping en verandering had ondergaan, maar in 't minst niet ondergegaan was. Zoo diep is, niet slechts de saamhoorigheid, maar de identiteit van Rome's rechtsbedeeling met de rechtsbedeeling van de Christenstaten eeuw na eeuw gevoeld, dat in de uitgave van het Romeinse recht na Constantijn den Groote, tot zelfs op den titel de hoogheid Gods als bron van dat recht werd, en nog wordt, aangegeven. Dat hierin overdriving heerschte, mag niet geheel ontkend, maar eeuw na eeuw bleef toch de overtuiging de geesten beheerschen, hoe in het oude Rome niet alleen het private, maar ook het publieke recht zijn historische ontwikkeling gevonden had. Iets wat te gereeder ingang vond, daar niet ontkend mag worden, dat het oude Rome van Godswege de roeping, en voor die roeping de gaven, ontving, om het recht klaarler dan enig ander volk te doorzinnen. Wat Griekenland in zijn kunstgave ontving, bleef aan Rome onthouden, maar ook omgekeerd ontving Rome wat Griekenland missen moest; en die aan Rome verleende gave schitterde in de zeldzaam diep uitgewerkte rechtsbedeeling.

Hierbij komt nu in de tweede plaats, dat het Romeinse rijk het laatste in de reeks der groote wereldmonarchieën was. De wereldrijken, die aan Rome vooraigingen, brokkelden na verloop van enkele eeuwen, of zelfs na zeer korten tijd, weer af, maar het Romeinse rijk had geen opvolger, het was het machtigste, maar ook het laatste in de reeks van de zes, en zal ten slotte alleen nog maar door het rijk van den Antichrist vervangen worden. Vandaar dan ook, dat de latere machthebbers er steeds prijs op stelden, zich als de erigenamen, de opvolgers en de vervangers van het Romeinse keizersbewind aan te dienen. Hierop nu doelt de Openbaring van Johannes, waar gewag wordt gemaakt van de tien hoornen. In vs. 12 toch lezen we: »En de tien hoornen, die zij gesien hebt, zijn tien Koningen, die het Koninkrijk nog niet hebben ontvangen op één uur met het Beest. Deze hebben eenzelfde meening en zullen hun kracht en macht aan het Beest overgeven." Het behoort wel nauwelijks opgemerkt, dat het getal van tien hier geen cijfer is, maar de gehele groep aanduidt. Bedoeld is alzo, er op te wijzen, dat het Romeinse Keizerrijk, hoe lang het zich ook nog moge handhaven, toch ten slotte zijn heerschappij aan andere volken zal moeten overgeven; mits wel verstaan zij, dat hierna niet een geheel nieuwe macht zal opkomen, maar veeleer de superioriteit van het Romeinse rijk, onder de blijvende rechtsbedeeling, zal worden verschoven en verplaatst. Dit nu duurt nog steeds, zelfs op zeer eenzijdige wijze, alzo voort. Ook al denkt men toch niet aan de regerende Vorsten, die in hun titels nog oud-Romeinse influssingen opnamen, en al niet men eeniglijk op de rechtsbedeeling, dan moet toch nog steeds erkend, dat het Romeinse recht bij alle rechtsstudie op den voorgrond treedt, en dat gelijk de oud-Griekse kunst nog steeds de kunst beheerscht, zoo ook het oud-Romeinse recht nog steeds een nimmer losgelaten historische kracht bezit, die uit het oude Rome tot ons is gekomen.

Die tien hoornen in vs. 12 duiden er alzo op, dat het groote Romeinse keizerrijk niet in zijn machtige eenheid zal blijven voortbestaan. Veleer moest toch reeds profetisch worden aangekondigd, dat zijn machtige eenheid zou te loor gaan, doch al brak Rome als eenheid, toch zou 't in gewijzigden vorm zijn voortbestaan vinden in zekere groepen van naast elkander op tredende machtsstaten, en deze machtsstaten zijn het die hier als de tien hoornen worden aangeduid. Als er toch staat: »deze tien hoornen zijn tien Koningen", beteekent de hoorn niets anders, dan het machtsmiddel waarover de stier en de bok beschikken om zich te doen gelden. Niet persoonlijke koningen, maar Koninkrijken zijn er mede aangeduid. En de profetie houdt in, dat, komt eens het Romeinse Keizerrijk te vallen en uiteen te spatten, er, met name in Europa, achtereenvolgens en naast elkander zeker aantal Keizerrijken of Koninkrijken zal gevormd worden, die, dingende naar de wereldmacht, er niet in slagen zullen deze te verwerven, maar toch achter elkaar en naast elkaar van genoegzame macht en beteekenis zullen zijn, om het beeld en type van het oude Romeinse Keizerrijk opnieuw te vertoonen. Natuurlijk hing dit met de Gemeene Gratie saam. Het is God Almachtig, die de gaven welke het menschenlijk leven beheerschen, van oudsher onder de volkeren heeft verdeeld. Deze van God aan de volken gegeven aanleg en natuur bestelde voor wat uit sluit een volk worden zou. Toenderhalve met de groote volksverhuizing een geheel andere verdeling van Europa onder de volken tot stand kwam, kon het niet anders, of met gestadige afwisseling zou volk na volk zich naar voren dringen, om zich als de plaatsvervanger van het oude Rome te doen gelden. Dit nu wordt hier aangeduid door de tien, d.i. door een zeker aantal Koninkrijken, die als hoornen op zouden komen, door geweld zich de heerschappij zouden verzekeren, en eenmaal in de beschikking over deze heerschappij geslaagd, zich op onderscheiden manier als de van God bestelde beheerschers over het leven zouden aandienen.

Er is alzo geen kwestie van, dat met deze tien hoornen, of koningen, of dynastieën, een zevende wereldrijk aan het aloude Romeinse rijk zou worden toegevoegd. Onder het te verrijken machtsbetoon van deze tien hoornen of Koninkrijken, zou de historie niet anders zien optreden, dan een nabooten in gewijzigden vorm van wat in Rome, of wil men in Byzantium, onderging. Van zelf was al wat hieromtrent aan Johannes geopenbaard werd, zuivere apocalypse. Er viel in de gebeurtenissen van die dagen nog niets van dit alles te bespeuren. De Keizer van Rome was, toen Johannes op Pathmos zijn openbaring ontving, nog de volstrekte heerscher in geheel de bekende wereld, en nog geen macht was tegen hem opgestaan, om hem de wereldheerschappij te betwisten. Juist daarom echter is deze apocalypse zoo rijk en zoo verstrekkend. Vandaar dat Johannes begon met zich over dit beeld van de toekomst ten eerste te verwonderen, doch vandaar dan ook, dat de Engel hem toeriep: »Waarom verwonderd go u? Ik zal u zeggen de verborgenheid der vrouw en van het Beest dat haar draagt, hetwelk de zeven hoofden heeft en de tien hoornen." Immers juist in die zeven hoofden dieldeelend op de monarchale perioden, welke op elkaar volgden, en ten slotte in het rijk van den Antichrist onder zoden gaan, en in die tien hoornen die straks het leven der volken zouden aanduiden, lagen de hier vooruit aangegeven historische gebeurtenissen, die tot aan de komst van den Antichrist den loop van het leven der volken beheerschen zouden. Voor den Engel was dit klaar en doorzichtig, Johannes daarentegen kende dit gebeuren niet, en verwonderde er zich over. En het is deze klare, heldere profetie die hem nu de toekomst tot op den Antichrist doet voorzien.

Dr. A. K.

„Zwijg niet tot mijne tranen".

Hoor, Heere, mijn gebod, en neem mijn geroep ter oore; zwijg niet tot mijne tranen; want ik ben een vreemdeling bij U, een bijwoner, gelijk alle mijne vaders. Psalm XXXIX: 13.

Het jonge kind, dat de jonge dochter scharre, de vrouw meent, en de man uit zijn smart in luidde klachten. Bij het opgaan van Jezus naar Golgotha, riep Hij, niet aan de mannen, maar aan de vrouwen toe: »Weest niet over Mij, maar over uwezen, want de dagen komen, waarin ge zagen zult: Zalig zijn die borsten die niet gesoogd hebben." Als nu hier de Psalmist het voor zijn